

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๙

หลักการและเหตุผล

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศ อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลกและรวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่ระหว่างสายพันธุ์ ระหว่างชนิดพันธุ์ และระหว่างระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการขจัดความยากจน ในเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อการคงอยู่และการดำรงชีวิตของพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ซึ่งนำไปสู่การให้บริการของระบบนิเวศที่หลากหลาย อาทิ เป็นแหล่งผลิตก๊าซออกซิเจน ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นพื้นที่ปะทะและลดความรุนแรงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ ในเชิงเศรษฐกิจ ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ อาทิ อาหาร ยา วัสดุ เครื่องสำอาง และพลังงาน ทั้งที่ใช้เพื่อการดำรงชีวิตในชุมชนและเป็นวัตถุดิบพื้นฐานในอุตสาหกรรมชีวภาพ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพต่อหน่วยพื้นที่สูง มีความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน และมีที่ตั้งอยู่ในเขตสภาพภูมิอากาศแถบร้อนชื้นใจกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงก่อให้เกิดสภาพธรรมชาติอันหลากหลาย เป็นสะพานเชื่อมต่อสังคมสิ่งมีชีวิตจากเขตเหนือของโลกแถบเทือกเขาหิมาลัยและตอนใต้ของจีนกับคาบสมุทรมาลายู รวมถึงสังคมสิ่งมีชีวิตแบบร้อนแห้งแล้งจากกัมพูชาและลาว จึงเป็นแหล่งกำเนิดของระบบนิเวศเขตร้อนหลากหลายประเภท ได้แก่ ป่าพรุ ป่าดิบแล้ง ป่าฝน ห้วย หนอง คลอง บึง ภูเขาหินปูน เกาะ แนวปะการัง ป่าชายเลน ป่าชายหาด หุ่นตะกาด เป็นต้น ความหลากหลายทางชีวภาพปรากฏในยาพื้นบ้านทั้งที่ใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บและใช้บำรุงรักษาสุขภาพอนามัย ความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตและมีการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพมายาวนาน จากรายงานของธนาคารโลก (World Bank) ได้ประมาณการว่าชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละปี มีมูลค่าถึง ๗๕,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท

อย่างไรก็ดี การใช้ประโยชน์และพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติเป็นการบริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัวของทรัพยากรชีวภาพ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของทรัพยากรชีวภาพ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นปัญหาเร่งด่วนของประเทศที่จะต้องเร่งหยุดยั้งและวางแนวทางที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถธำรงรักษาชุมทรัพย์อันทรงคุณค่ามหาศาลจากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

วิสัยทัศน์การวิจัย

วิจัยนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างชาญฉลาด มั่นคง และยั่งยืน

พันธกิจการวิจัย

๑. กำหนดทิศทางการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ
๒. สนับสนุนการวิจัยเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมั่นคงและยั่งยืน
๓. บริหารจัดการแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพไปใช้ประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
๔. พัฒนานักวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

เป้าประสงค์

๑. ได้องค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมั่นคงและยั่งยืน
๒. ได้นักวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณภาพ
๓. มีการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๙ แบ่งเป็น ๔ ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๑ การวิจัยสู่การฟื้นฟู การอนุรักษ์และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมั่นคงและยั่งยืน

เป้าหมาย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟู การอนุรักษ์ การป้องกันและการแก้ไขภัยคุกคาม รวมทั้งการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งในเรื่องกฎระเบียบและดัชนีชี้วัดในการส่งเสริมความมั่นคงและยั่งยืนของความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๑ การวิจัยการฟื้นฟู การอนุรักษ์พื้นที่สำคัญ พื้นที่คุ้มครองและระบบเชื่อมโยงพื้นที่ที่มีความสำคัญพิเศษเฉพาะสำหรับความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๒ การวิจัยการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และจุลินทรีย์ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ ทั้งในถิ่นกำเนิดและนอกถิ่นกำเนิด

แผนงานวิจัยที่ ๓ การวิจัยสมรรถนะของระบบนิเวศในการรองรับภัยคุกคาม และการเพิ่มพูนความยืดหยุ่น ความคงทนของระบบนิเวศ รวมทั้งผลกระทบต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อม

แผนงานวิจัยที่ ๔ การวิจัยเพื่อกำหนดดัชนีชี้วัดและประเมินคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและบริการจากระบบนิเวศ

แผนงานวิจัยที่ ๕ การวิจัยเพื่อประเมินศักยภาพการรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นต่อความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย และการวิจัยเพื่อป้องกัน ควบคุม กำจัด และใช้ประโยชน์ จากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานหรือมีแนวโน้มรุกราน

แผนงานวิจัยที่ ๖ การวิจัยทางอนุกรมวิธาน

แผนงานวิจัยที่ ๗ การวิจัยและพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการศึกษาด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๘ การวิจัยเพื่อส่งเสริมให้มีกฎหมาย ระเบียบ เครื่องมือและกลไก เพื่ออนุรักษ์และลดการคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๒ การวิจัยสู่การสนับสนุนการใช้ประโยชน์และเพิ่มมูลค่าความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมั่นคงและยั่งยืน

เป้าหมาย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่า และใช้ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมั่นคงและยั่งยืน

แผนงานวิจัยที่ ๑ การวิจัยการประเมินศักยภาพการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อตอบโจทย์ระดับชุมชนและอุตสาหกรรม

แผนงานวิจัยที่ ๒ การวิจัยเพื่อประยุกต์ใช้และผลิตความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้ประโยชน์และการสร้างนวัตกรรมในอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น เกษตร อาหาร การแพทย์ สาธารณสุข พลังงานและสิ่งแวดล้อม

แผนงานวิจัยที่ ๓ การวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนงานวิจัยที่ ๔ การวิจัยยกระดับมาตรฐานและคุณภาพและเพิ่มมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๕ การวิจัยระดับพันธุกรรมเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมั่นคงและยั่งยืน

แผนงานวิจัยที่ ๖ การวิจัยเพิ่มประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๓ การวิจัยสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชนและองค์กรทุกภาคส่วนที่มีต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมาย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งการเสริมสร้างองค์ความรู้ในการสร้างความตระหนัก จิตสำนึกและทัศนคติต่อคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๑ การวิจัยการเสริมสร้างสมรรถนะให้กับองค์กรทุกภาคส่วนถึงความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๒ การวิจัยบูรณาการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมสร้างจิตสำนึกสร้างแรงจูงใจและการถ่ายทอดความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

แผนงานวิจัยที่ ๓ การวิจัยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การสร้างเครือข่ายชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ป่าฟื้นฟู และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม

แผนงานวิจัยที่ ๔ การวิจัยเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชนและองค์กรทุกภาคส่วน ในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างไม่เหมาะสม เพื่อลดแรงกดดันต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ ๔ การวิจัยสู่การเสริมสร้างสมรรถนะในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพในระดับภูมิภาคและระดับโลก

เป้าหมาย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการสร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อให้ประเทศไทย มีสมรรถนะในการดำเนินงานระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนากฎ ระเบียบ หรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๒ การวิจัยเพื่อเสริมสร้างความพร้อมในการเจรจาข้อตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๓ การวิจัยผลกระทบการบังคับใช้กฎ ระเบียบ หรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ

แผนงานวิจัยที่ ๔ การวิจัยการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่รอยต่อ (Eco-tone) และพื้นที่เชื่อมพรมแดนระหว่างประเทศ (Transboundary)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของยุทธศาสตร์การวิจัย

เพื่อให้สามารถบรรลุตามพันธกิจการวิจัย มีปัจจัยแห่งความสำเร็จดังนี้

๑. รัฐต้องให้ความสำคัญในการวิจัยเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเต็มที่และจัดเป็นวาระแห่งชาติ
๒. รัฐต้องจัดงบประมาณเพื่อการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเพียงพอ
๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าร่วมลงทุนในการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่
๔. ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพและนำผลไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง
๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลอย่างจริงจัง
๖. มีหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการงานวิจัยและฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ
